

Asia: VN/25152/2023

Ympäristöministeriö pyytää lausuntoja Suomen rannikkostrategian luonnokseen

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Suomen ympäristökeskus pitää Suomen rannikkostrategialuonnosta tarpeellisena ja ajankohtaisena. Se on luonteva askel myös merialuesuunnitelman eteenpäin viemiselle ja toimenpideohjelman aikaansaamiselle. Hyvä lähtökohta on, että rannikkostrategialuonnos on tehty laajalla yhteistyöllä ja osallistamisella. Tämä toimintatapa peruslähtökohta onnistuneelle toteutukselle ja laajalle sitoutumiselle.

Rannikkostrategia tulisi kytkeä paraikaa viimeisteltävänä olevaan ympäristöministeriön ja Syken tekemään alueidenkäytön kehityskuvatyöhön. Erityisesti tiedontuotannossa, seurannassa ja tilannekuvan ylläpitämisessä olisi tällaisen kytkennän pohjalta mahdollisuus resurssien tehokkaampaan käyttöön sekä parempaan ja laajempaan tietopohjaan.

Jotkin rannikkostrategian toimenpide-ehdotukset – kuten saavutettavuuden parantaminen – näyttäytyvät laajemmista alueista irrallisina toimenpiteinä. Alueiden – erityisesti maakuntien – kannalta olisi tarkoituksenmukaista varmistaa se, että toimenpiteet ovat osa näiden alueiden kokonaisvaltaista kehittämistä ja yhteistä priorisointia: rannikkoalueiden tarkastelu irrallisena kokonaisuutena ei välttämättä ole tehokkain tapa edistää rannikkoalueiden tavoitteita.

Kokonaisvaikutusten arvioinnin kehittäminen on erittäin tärkeä tavoite. Siihen tavoitteeseen liittyvä työ on syytä kytkeä valtakunnalliseen kokonaisvaikutusten arvioinnin kehittämiseen. On erittäin arvokasta, että tässä yhteydessä korostetaan rajat ylittävien vaikutusten arvioinnin tekemistä. Toimenpidekortissa esitetään kokonaisvaikutusten arviointia merituulivoimasta. Syken mielestä tämä arviointi olisi erittäin tärkeä tehdä yhdessä Ruotsin kanssa, sillä Pohjanlahdella Ruotsin merialueilla suunnitellaan myös runsaasti merituulivoimaa. Rannikkoalueiden tuulivoimaan liittyvien kokonaisvaikutusten arvioinnin kehittäminen tukisi vahvasti muualla Suomessa tapahtuvaa tuulivoimasuunnittelua ja -toteutusta. Kokonaisvaikutusten arvioinnin tietopohjan ja työkalujen kehitystyö on järkevää toteuttaa valtakunnallisesti ja tutkimustietoon perustuen.

Energian riittävyyden turvaamisen toimenpiteissä on tarpeen huomioida elinympäristön laatuun ja maisemaan – erityisesti kulttuurimaisemaan – liittyvät tarpeet ja reunaehdot. Toimenpiteiden hyväksyttävyyttä edellyttää vahvaa ja laajaa osallistamista, avoimuutta sekä vuorovaikutusta.

Onnistunut vuorovaikutus ja mahdollisuus vaikuttaa asioihin on parhaimmillaan rannikkoalueiden elinvoiman ja elämisen laadun keskeinen vahvuus; tämä näkökulma tulee hyvin esiin kestävän maankäytön ja rakentamisen toimenpide-ehdotuksissa, mutta energiatuotannon ja maankäytön kestävyys tavoitteiden ristiriidat ovat potentiaalisesti hyvin ongelmallisia.

Rannikkostrategian päätavoitteena on edistää rannikon kestävää käyttöä vastaten luontokadon, ilmastomuutoksen ja saastumisen uhkiin. Tähän tavoitteeseen nähden ekologinen kestävyys on jäänyt strategiassa melko vähälle huomiolle, kun taas yhdyskuntien sosiaalinen kestävyys ja oikeudenmukaisuus on katettu strategiassa laajasti (saavutettavuuden parantaminen, energian ja ruoan riittävyyden turvaaminen, hyvinvoiva rannikkoyhteisö, elinkeinot, ilmastomuutokseen sopeutuminen). Esimerkiksi hyvinvoivan rannikkoyhteisön toimialakohtaisissa tarpeissa mainitaan kalatalouden, matkailun ja muiden elinkeinon toimintaedellytysten turvaaminen, mutta ei mainita näiden elinkeinon ympäristöhaittojen vähentämistarvetta ja kestävyystavoitteita. Itämeri on edelleen maailman saastuneimpia merialueita. Rehevöityminen näkyy sinilevämassoina, veden samenessena ja merenpohjan happikatona. Saaristomeri kuuluu pahimpiin ongelmakohtiin, ja siellä paikallisella maankäytöllä, etenkin maatalouden käytännöllä, on suuri vaikutus meren tilaan. Ekologisten vaikutusten toimialakohtaiset tarpeet tulisi näkyä kattavammin toimenpidekorteissa. Erityisesti maatalouden ja muun hajakuormituksen vähentäminen ja ravinnekierron edistäminen tulisi näkyä Hyvinvoiva rannikkoluonto - ja/tai Kestävä maankäyttö ja rakentaminen -korteissa. Tämän korostamiseksi Syke ehdottaa, että rannikkovesien ekologinen tila, kuten arvioitu vesienhoidon ja merenhoidon tila-arvioissa, olisivat mukana jo ensimmäisessä kaaviokuvassa, jossa esitetään rannikkostrategian suhde muihin keskeisiin strategioihin. Mm. Merenhoitosuunnitelman eli meristrategian päämääränä on tunnistaa (1) missä ihmisen vaikutus rannikkoluontoon on kestävällä tasolla, (2) mikä ei ole kestävällä tasolla ja (3) mitkä ovat ne toimialakohtaiset toimenpiteet, joiden avulla rannikkostrategiassa korostettu luonnon ja ihmisen yhteiselo (eli hyvässä tilassa oleva meriympäristö ja kestävällä tasolla olevat toimialat) voisi toteutua.

Rannikkostrategiasta puuttuu viittaus strategiaan “Kansallinen luonnon monimuotoisuus –strategia ja toimintaohjelma vuoteen 2035”, jonka päätavoitteena on pysäyttää luontokato. Tämä strategia tulisi olla ensimmäisen sivun kaaviokuvassa yhtenä kulmakivenä. Toiseksi, luontokadon pysäyttäminen (tai “luontoposiitivisuus”) ja luonnon monimuotoisuuden ennallistaminen tulisi nostaa toimenpidekorteissa esiin. Rannikon kehittäminen palvelee parhaiten kestävän kehityksen ja luonnon monimuotoisuuden tavoitteita, jos ihmisen toimintaa ei kehitetä alueille, joilta on tunnistettu vedenalaisen luonnon monimuotoisuuden kartoitusohjelmassa (VELMU) korkein monimuotoisuus.

Rannikkostrategiassa olisi selkeämmin huomioitava luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi tehdyt uudet sitoumukset, jotka tulevat lisäämään suojelualueiden määrää nykyisestä merkittävästi. YK:n Biodiversiteettisopimuksen toimeenpanemiseksi sovittiin vuoden 2022 Montrealin/Kunmingin kokouksessa, että suojelualueiden tulee kattaa 30% maailman maa- ja vesialueista vuoteen 2030 mennessä. EU:n biodiversiteettisopimuksessa asetettiin sama tavoite jo vuonna 2020, jonka lisäksi EU:ssa on sitouduttu suojelemaan vähintään 10% maa- ja vesialueista tiukan suojelen tasolla. Nyt sovittu 30% tavoite tulee yli kaksinkertaistamaan Suomen merialueilla olevien suojelualueiden pinta-alan. Hiljattain tehdyt tutkimukset, esimerkiksi Virtanen ym. (2018), osoittavat, että merialueen matalissa vesissä rannikoiden lähellä on erityisen korkea luonnon monimuotoisuus. Tämän vuoksi on odotettavissa, että uusia suojelualueita ja nykyisten alueiden laajennuksia pyritään löytämään erityisesti rannikkovesistä. Tällä tulee olemaan vaikutusta myös rannikkostrategian toteuttamiseen, mikä tulisi huomioida strategiassa. Nyt toimenpidekortti Hyvinvoiva rannikkoluonto mainitsee

suojelun pilotoinnin ottaen huomioon 30% suojelutavoitteen, mutta näin merkittävä muutos olisi syytä huomioida myös mahdollisten tulevaisuuksien tarkastelussa.

Toimenpidekortit ovat hyvä, visuaalinen tapa kuvata toimenpiteet ja niiden asema strategiassa. Lisäksi niissä esitetään riittävän tarkasti toimenpiteitä, keskeisiä toimijoita, niiden suhteellinen ajoittuminen ja kohdentuminen toimialoittain. Toimenpiteille voisi myös nimetä vastuutahon, mikä selkeyttäisi strategian toimeenpanoa. Strategian liitteenä oleva seurantataulukko on hyvin jäsenneily ja tulee oikein hyödynnettynä tukemaan strategia toimeenpanoa ja sen etenemisestä tiedottamista.

Strategialle on asetettu laajoja tavoitteita ja strategian toimeenpanemiseksi ehdotetaan kymmenittäin toimenpiteitä. Strategialle on asetettu lähtökohdaksi systeeminen ja kokonaisvaltainen ajattelu, mikä on erittäin hyvä. Tästä näkökulmasta olisi kuitenkin syytä tarkastella myös strategialle asetettuja tavoitteita ja ehdotettuja toimenpiteitä suhteessa toisiinsa, sillä niiden välillä voi olla myös ristiriitoja. Esimerkiksi ei ole itsestään selvää, että ilmastonmuutoksen hillintätoimet ovat yhdenmukaisia luontokadon torjunnan kanssa. Syke ehdottaa, että vähintäänkin toimenpidekortissa Kokonaisvaikutusten arvioinnin kehittäminen tullaan tarkastelemaan myös strategian toteuttamisen mahdollisia sisäisiä ristiriitoja.

Kuvassa sivulla kolme mainitaan Euroopan vihreän kehityksen ohjelma (HUOM. pitäisi olla vihreän siirtymän ohjelma) yhtenä keskeisistä kansainvälisistä strategioista. Vihreän siirtymän ohjelmaan ei kuitenkaan palata strategian tekstissä ja jää epäselväksi millä tavalla se on otettu huomioon. Euroopan vihreän siirtymän ohjelma on merkittävydessään rinnastettavissa YK:n kestävän kehityksen tavoitteisiin, joten olisi hyvä, jos strategian suhdetta avattaisiin myös suhteessa Euroopan vihreän siirtymän ohjelmaan.

Rannikkostrategiassa jää epäselväksi, millä tasolla toimenpidekorttien suhde YK:n kestävän kehityksen tavoitteisiin (SDG) on tunnistettu. Kukin SDG-tavoite sisältää n. 10 tarkempaa alatavoitetta, joiden toteutumista seurataan indikaattoreilla. Onko rannikkostrategian toimenpiteiden linkittämisessä SDG-tavoitteisiin menty alatavoitteiden ja indikaattoreiden tasolle vai pysytty vain yleisellä tasolla? Rannikkostrategiassa olisi hyvä avata, miten toimenpiteiden liittyminen YK:n kestävän kehityksen tavoitteisiin on tunnistettu.

Lähteitä:

Virtanen EA, Viitasalo M, Lappalainen J and Moilanen A (2018) Evaluation, Gap Analysis, and Potential Expansion of the Finnish Marine Protected Area Network. *Front. Mar. Sci.* 5:402. doi: 10.3389/fmars.2018.00402

Lausunnon ovat laatineet ryhmäpäällikkö Kari Oinonen, tutkuspäällikkö Samuli Korpinen, vanhempi tutkija Anna Strandell ja erikoistutkija Riku Varjopuro.

Pääjohtaja Leif Schulman

Ryhmäpäällikkö Kari Oinonen

Oinonen Kari
Suomen ympäristökeskus SYKE